

La Fundació Akwaba: una trobada amb la interculturalitat

PILAR FOLGUEIRAS BERTOMEU

DOCTORA EN ANTROPOLOGIA SOCIAL I CULTURAL. UNIVERSITAT DE BARCELONA.

LLICENCIADA EN LINGÜÍSTICA I LITERATURA PER LA UNIVERSIDAD SURCOLOMBIANA (NEIVA, COLOMBIA)

Aquest article té l'objectiu de descriure una experiència de formació per promoure la participació activa i intercultural en un grup de dones que viuen a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat¹. A la primera part de l'article, presentem les últimes xifres de què disposem sobre el total de la població immigrant resident en aquesta ciutat. A la segona, realitzem una aproximació a alguns dels elements teòrics que guien l'elaboració i la posada en pràctica d'un programa de formació per promoure una participació activa i intercultural. A la tercera, presentem el contingut i les característiques del programa de formació. A la quarta, enunciem les característiques de la Fundació Akwaba²; i, per acabar, a la cinquena narrem els trets principals que es deriven de la posada en pràctica del programa de formació per a una participació activa i intercultural en un grup de dones que viuen a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat.

1. L'Hospitalet de Llobregat: una ciutat multicultural

El municipi de l'Hospitalet de Llobregat pertany a la comarca catalana del Barcelonès i està situat a la plana litoral, entre el marge esquerre del riu Llobregat i Barcelona. La ciutat limita al nord-est i el sud-est amb Barcelona, al sud amb el Prat de Llobregat, i a l'oest amb Esplugues i Cornellà. La seva situació fronterera en relació a Barcelona és un factor bàsic que n'explica el vertiginós creixement demogràfic a partir de l'arribada de persones procedents d'altres llocs.

Tradicionalment, l'Hospitalet de Llobregat ha estat una ciutat d'immigrants que ha viscut dos moviments migratoris importants. El primer, durant els anys 60 i 70, i el segon, des de 1997 fins a l'actualitat. Durant el primer, la ciutat incrementa la població a partir de l'arribada de persones procedents d'altres llocs de l'estat espanyol i, al segon, la població augmenta i, sobretot, es rejuveneix, amb l'arribada de persones procedents de l'exterior de l'Estat.

Si atenem a la distribució per municipis segons les dades facilitades per l'Anuari Estadístic de l'Hospitalet de Llobregat, a l'any 2005, el nombre de persones empadronades a la ciutat és de 261.310, de les quals 206.438 són espanyoles i 53.380 estrangeres:

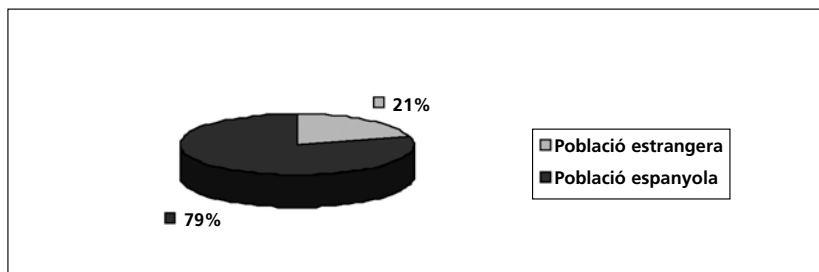
---

¹ L' Hospitalet de Llobregat és una ciutat contigua a Barcelona pertanyent a la seva àrea metropolitana.

² La Fundació Akwaba és una organització no governamental per al desenvolupament ubicada a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat.

Gràfica 1

RELACIÓ DE POBLACIÓ ESTRANGERA I ESPANYOLA A L'HOSPITALET, 2005.

Font: Anuari Estadístic de la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat, 2007

El pes de la població estrangera és del 21% mentre que el de la de Catalunya i el de la província de Barcelona són del 10% i l'11%, respectivament.

Si ens centrem en l'evolució dels fluxos migratoris, les dades revelen que, als últims anys, la immigració ha crescut considerablement multiplicant-se per més de deu des de l'any 1998 fins al 2006. Il·lustrem aquesta idea en la següent taula i gràfica.

Taula 1

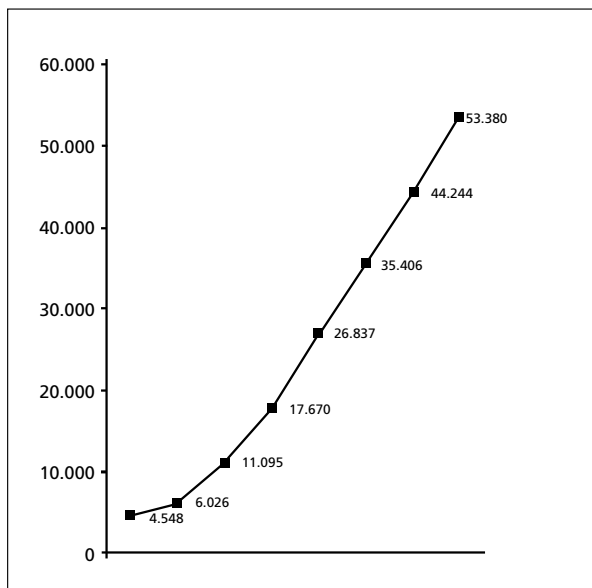
EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA AL MUNICIPI DE L'HOSPITALET DE LLOBREGAT (1998-2005).

Any	Població estrangera
1998	4.548
1999	6.026
2000	11.095
2001	17.670
2002	26.837
2003	35.406
2004	44.244
2005	53.380

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

Gràfica 2

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA AL MUNICIPI DE L'HOSPITALET DE LLOBREGAT (1998-2005).

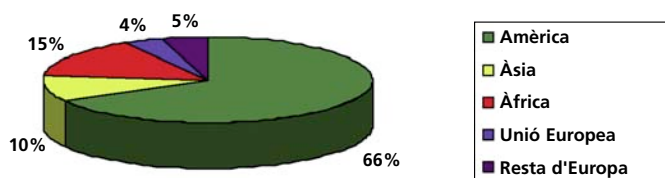

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

Quant a l'origen per continents, l'any 2005, el col·lectiu majoritari és l'americà, amb un total de població de 35.628, seguit de l'africà, la xifra del qual puja a 7.935. En tercer lloc se situa el col·lectiu procedent del continent asiàtic, amb un total de 5.375 persones i, finalment, es troben les persones vingudes de països de la Unió Europea (2.004) i de la resta de països d'Europa (2.428).

Gràfica 3

PERSONES ESTRANGERES AMB TARGETA O PERMÍS DE RESIDÈNCIA EN VIGOR, AGRUPADES PER CONTINENT D'ORIGEN, 2005.

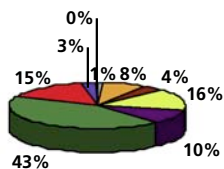
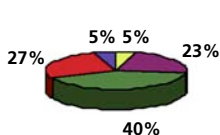
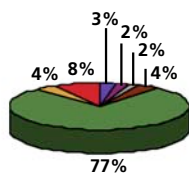
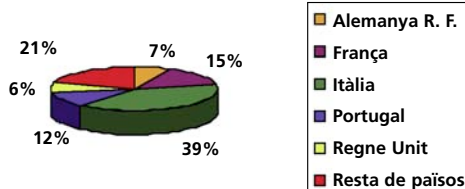

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

Si ens aturem en la distribució de persones estrangeres segons algunes nacionalitats d'origen, les estadístiques aboquen les següents dades:

Gràfica 4

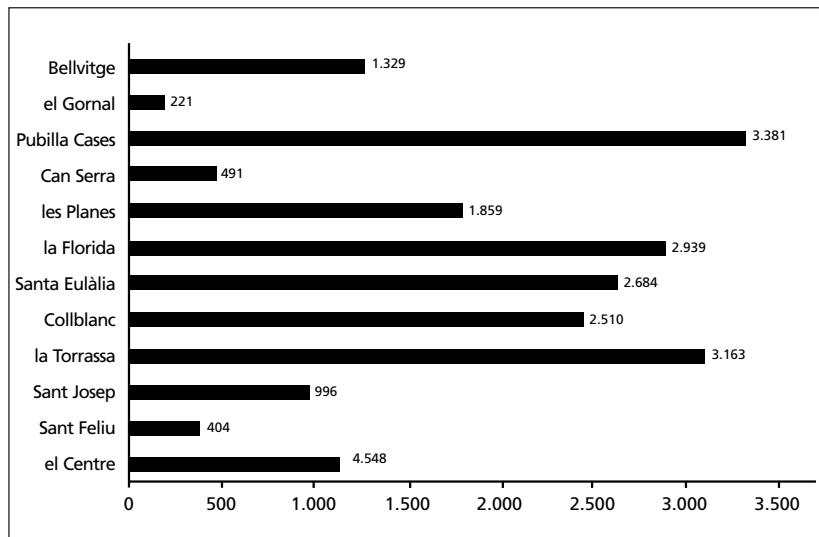
DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA AMB TARGETA O PERMÍS DE RESIDÈNCIA SEGONS NACIONALITATS I AGRUPADES PER CONTINENTS

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

El contingent més elevat de persones procedents d'Europa és l'italià (39%). D'Àsia, el primer lloc l'ocupen les persones procedents del Pakistan (40%). Del continent Amèrica, és l'Equador el col·lectiu majoritari (43%), i del continent Àfrica, la població del Marroc se situa en primer lloc (77%). Amb relació a la distribució per barris³, la distribució l'any 2005 és la següent:

Gràfica 5
DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ ESTRANGERA PER BARRIS AL MUNICIPI DE L'HOSPITALET DE LLOBREGAT, 2007

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

Els barris on hi ha més persones estrangeres són Pubilla Cases, la Torrassa i la Florida, en canvi, el districte que encapçala la llista és el II⁴, on se situa la Fundació on realitzem la nostra innovació, que consisteix en l'aplicació d'un programa de formació per promoure una participació activa i intercultural.

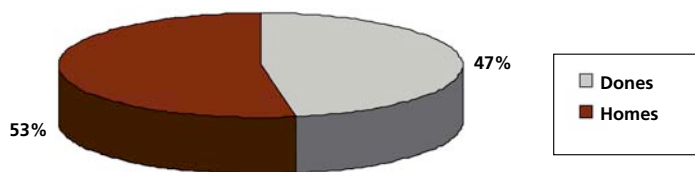
Respecte a la distribució de la població per gènere, ha anat canviant als darrers anys.

³ La ciutat de l'Hospitalet de Llobregat està dividida en 6 districtes i 12 barris.

⁴ El districte II integra els barris de Collblanc i la Torrassa.

Gràfica 6

DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ IMMIGRANT SEGONS GÈNERE, 2005

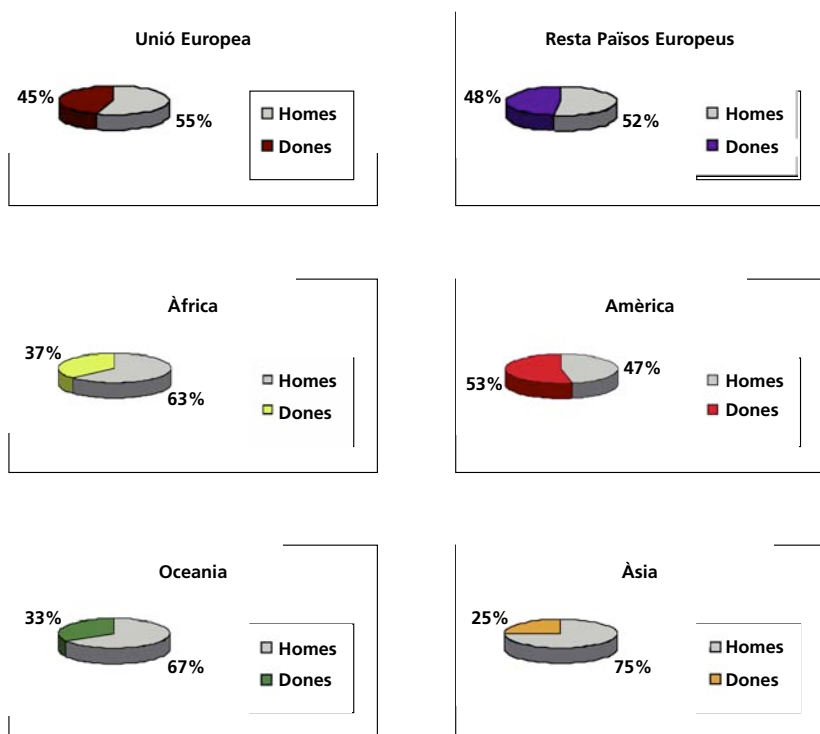

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet, 2007

El 47% de dones immigrants varia en funció del lloc de procedència. D'Amèrica, del total de població estrangera, 16.745 són homes i 18.883 són dones; el col·lectiu femení supera el masculí. D'Àfrica, la xifra és superior en el col·lectiu d'homes que en el de dones, 5.015 i 2.920, respectivament. D'Àsia, la distribució és de 4.014 en el cas dels homes enfront de 1.365 en el cas de les dones. Dels països membres de la Unió Europea, la xifra està bastant igualada, 1.103 són homes i 901 són dones. Amb relació a la resta de països europeus, les xifres ascendeixen a 1.271 en el cas dels homes i 1.157 en el cas de les dones.

Gràfica 7

DISTRIBUCIÓ SEGONS GÈNERE I CONTINENT D'ORIGEN, 2005

Font: Departament d'Estudis. Estadística Municipal. Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat, 2007

L'anàlisi realitzada ens indica que l'Hospitalet de Llobregat és una ciutat multicultural pel que fa a la població.

2. La participació activa i intercultural: una via de resposta en societats multiculturals

Són molts els autors i les autores que veuen en la participació una clau per *educar en la diversitat* (Bartolomé, 2002, Cabrera, 2002, Bartolomé y Cabrera, 2003 i Habermas, 2002). Per a aquestes autores i autors, la participació ofereix moltes possibilitats tant per a la inclusió de les persones com per a la formació d'una ciu-

tadania més responsable i compromesa amb el canvi i la transformació personal i social. La integració de la persona no pot reduir-se a l'adquisició d'un estatus, sinó que ha de situar-la en un procés de participació activa que li permeti col·laborar en la construcció de la societat (Bartolomé, 2002, 2004; Cabrera, 2002, Bartolomé, Torres, 2003). Però, com hauria de ser aquesta participació? Quins elements la faciliten? Per respondre a aquestes qüestions, partim d'un concepte multidimensional de participació que incorpora els seus principals elements, la dinàmica entre els quals genera un model ampli, dinàmic i actiu de participació.

La participació com a dret i responsabilitat de ciutadania

Al llarg de la història, trobem molts exemples en els quals a diferents col·lectius se'ls ha negat el seu estatus de ciutadà/na. Cal reconèixer i denunciar que al segle XXI la situació per a algunes persones i col·lectius no ha canviat gaire. Per exemple, les persones immigrants en situació irregular no gaudeixen de cap dret de ciutadania i, per tant, no poden participar de manera legal en la societat. D'altra banda, les persones immigrants que es troben en situació regular no poden tenir dret a vot al país fins que no es nacionalitzen.

En conseqüència, a la majoria de països europeus, la persona immigrant en situació regular triga diversos anys a tenir dret a vot. D'acord amb Philips (1999), aquesta circumstància la situa en la categoria de "menor polític", generant-se al seu entorn una representació d'inferioritat i d'exclusió.

D'aquí es pot extreure la necessitat de crear o generar espais on les persones puguin reclamar els seus drets de ciutadania, en aquest cas, el dret a participar, a més de reivindicar un sistema més just i democràtic. El dret de participació ha de ser un element bàsic de l'estatus del ciutadà o la ciutadana. El reconeixement del seu estatus legal els converteix en membres plens de la societat on viuen i els ofereix la possibilitat de participar en les decisions i en el futur de la societat. La persona immigrant ha de ser, no només un agent econòmic, sinó un actor polític i social (Hammar, 1990, citat a Benito, 2005, Balibar, 1998, Zapata, 2003 i Cabrera, 2002).

La participació com a element de conquesta d'espais de poder

Lluny de les posicions liberals que assumeixen tenir drets reconeguts com a sinònim de reconeixement real d'aquests drets, moltes persones que tenen reconeguts els seus drets continuen sense tenir accés als assumptes públics. A la pràctica l'individu lliure i igual és una persona molt més difícil de trobar del que suggereix la teoria liberal (Pateman, 1985).

Dins d'aquesta falta de llibertat i igualtat, el gènere ha estat i és un dels indicadors d'exclusió de la participació (Lister, 1997; Pateman, 1970 i Siim, 2000). De manera

tradicional, el col·lectiu de dones ha estat privat de participar en l'espai públic en favor dels homes, que sí que han gaudit de plena autonomia i llibertat per auto-realitzar-se i influir-hi. Aquesta discriminació ja es reflecteix en la tradicional separació —de caràcter social i no natural— entre esfera pública i esfera privada. L'esfera privada, malgrat que és part de la societat civil, està separada de l'esfera pública i rep unes característiques diferents en funció del gènere, ja que es presuposa com a fonament natural i necessari de l'esfera pública, però sense gaudir del mateix estatus (Espín, 2003).

Pateman (1988) denomina separació patriarcal, aquesta diferenciació entre esferes. Segons aquesta concepció ideològica patriarcal, l'esfera privada es fonamenta en la família i els seus "vincles naturals" de sentiments, mentre que la participació en l'esfera pública es regeix per criteris d'èxit, drets, interessos, etc.; és a dir, per criteris liberals aplicats exclusivament als homes (Pateman, 1983).

Entenem que una manera que pot ajudar a superar aquesta divisió és l'accés de les dones al poder, mitjançant la seva participació activa en l'espai públic. La integració de la dona ha de ser un procés intrínsec a qualsevol intervenció comunitària (Marchioni, 1999). D'aquí la importància de crear i possibilitar espais democràtics on les dones exerceixin la seva ciutadania com a protagonistes, per la qual cosa resulta imprescindible anar eliminant o reduint els elements que impedeixen la seva participació.

Des del Banc Mundial (2002), s'assenyalen quatre elements clau per afavorir l'ocupació de llocs de poder: *l'accés a la informació, la inclusió i la participació, la responsabilitat o rendició de comptes i la capacitat local d'organització.*

L'accés a la informació permet a la ciutadania aprofitar les oportunitats, controlar les accions de l'Estat i dels actors socials. Actualment, les tecnologies de la informació i de la comunicació constitueixen un element bàsic per connectar les persones més marginades amb la societat.

La participació i la inclusió dels més desfavorits permeten garantir-ne la influència en els assumptes que els preocupen, assegurar que els recursos públics es destinin en prioritats que els afecten i construir un compromís orientat al canvi.

La rendició de comptes o la responsabilitat dels més desfavorits facilita que els recursos públics s'administrin de manera adequada.

La capacitat d'organització local serveix per treballar conjuntament i organitzar i mobilitzar recursos per solucionar problemes d'interès comú. Aquesta capacitat ofereix possibilitats perquè les demandes siguin escoltades i s'hi busquin solucions o respostes.

La participació ciutadana com a element generador i/o afavoridor d'identitat cívica

La participació activa contribueix a manifestar la pertinença i fomenta la relació entre les persones a partir del diàleg (Freire, 1970, Habermas, 2002, Flecha, 1997, Bartolomé 2004), les narracions i les interaccions que es donen entre elles. Entesa d'aquesta manera, la participació és generadora d'un tipus d'identitat cívica basada en un projecte comú construït a partir d'uns problemes o interessos ciutadans, d'un esforç col·lectiu i d'una solidaritat cívica. Perquè aquesta identitat es generi, les persones han de participar en la comunitat on viuen, entenent per comunitat el barri, la ciutat, el país, etc.; la seva participació els permetrà anar descobrint i defensant interessos i objectius comuns alhora que compartiran i donaran nous sentits al que realitzen. Les persones que actuen es veuen en l'"obligació d'entendre's" o, dit d'una altra manera, les persones participants en la interacció tracten d'arribar a un consens.

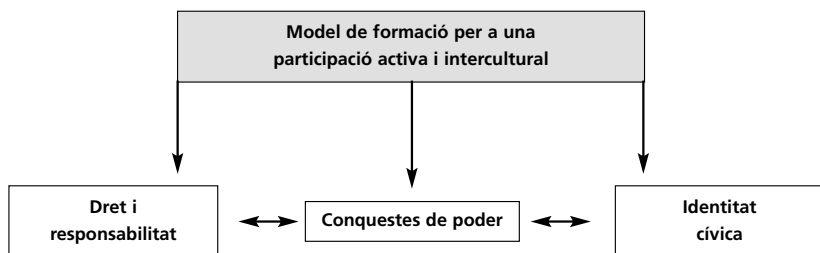
La creació d'aquesta identitat cívica a partir de les diferents identitats culturals comporta promoure unes habilitats de diàleg intercultural (Cabrera, 2002). Sota aquesta concepció de la identitat, el diàleg intercultural és una exigència imprescindible. Ens ajuda a adonar-nos que, davant les diferències entre cultures, religions, etc., hi ha coincidències com a éssers humans (solidaritat, alguns esdeveniments històrics compartits...), que permeten superar la concepció errònia de la persona immigrant com a amenaça, per passar a descobrir les riqueses de l'intercanvi cultural, i a reconèixer la necessitat que existeixi un estat que garanteixi una convivència sense discriminacions i en igualtat de drets i dignitat.

Bartolomé i Marín (2005) aprofundeixen en la relació entre les identitats culturals i les identitats cíviques. En el seu treball remarquen la importància de no renunciar a la pròpia identitat cultural per construir la identitat cívica. Es tracta de concebre-les totes dues des d'una dinàmica que es transforma i que és flexible, per la qual cosa és imprescindible: la sortida del propi "habitable" cultural, el reconeixement de la pluralitat, no només a nivell individual sinó grupal, harmonitzant tots els drets, el diàleg entre diferències per a la construcció de subjectes democràtics i d'identitat des de projectes comuns.

La *participació activa i intercultural* es genera a través de les dinàmiques que es produeixen entre els elements assenyalats; és a dir, entre el *dret i la responsabilitat de la ciutadania de participar o d'assumir llocs de poder* i la *identitat cívica*, que són els tres elements clau en la nostra proposta. A partir de la relació entre aquests elements, es genera un model ampli, múltiple i dinàmic de participació activa i intercultural:

Figura 1

MODEL DE FORMACIÓ PER A UNA PARTICIPACIÓ ACTIVA I INTERCULTURAL

- Ampli, atès que la ciutadania no només té el dret de participar sinó també la responsabilitat de fer-ho.
- Múltiple, perquè inclou els diferents elements que apareixen.
- Dinàmic, perquè tots els elements estan en interacció i són interdependents.

En aquesta concepció àmplia, múltiple i dinàmica, la formació passa a ser una part integral de tot el procés.

3. Programa de formació per a una participació activa i intercultural

Partint dels elements que conformen una proposta de model de formació per a una participació activa i intercultural, s'ha desenvolupat un material dirigit a dones provinents de diferents llocs que viuen en una mateixa ciutat, i té com a finalitat: *Incrementar l'exercici de la participació activa i intercultural en un grup de dones que viuen en una mateixa ciutat*; en el nostre cas, la ciutat l'Hospitalet de Llobregat. Aquesta finalitat es concreta en tres objectius generals:

- Promoure el *dret i la responsabilitat* de participar en l'espai públic, en un grup de dones provinents de diferents llocs que viuen en una mateixa ciutat. El dret, atès que es promou un espai de participació on totes les persones puguin participar al marge de la seva situació legal. La responsabilitat, perquè s'intenta sensibilitzar les persones de la necessitat de participar per transformar i millorar tant la vida personal com la social.
- Afavorir la *presa de poder* en l'espai públic, d'un grup de dones provinents de diferents llocs que viuen en una mateixa ciutat. S'incideix, d'una banda, en les habilitats organitzatives, les dialogístiques, els elements de judici crític i el sentiment d'autoestima; i, de l'altra, en la recerca, la selecció i l'organització de la informació mitjançant la utilització d'eines informàtiques.

- Promoure la *identitat cívica* entre un grup de dones provinents de diferents llocs que viuen en una mateixa ciutat. Es treballa, fonamentalment, el coneixement de la comunitat i les relacions de reconeixement mutu basades en el diàleg, la deliberació i el valor de la solidaritat.

Per assolir aquesta finalitat, el material integra 22 activitats⁵ que s'estructuren en cinc blocs temàtics:

Blocs temàtics

Conèixer

A l'inici de l'experiència és important dedicar el temps necessari per crear un ambient propici a la participació de totes les persones, de manera que puguin relaxar-se, sentir-se en plena confiança, començar a conèixer-se. Així, aquest primer bloc té com a finalitat la presentació de les diferents persones que integren el grup i la posada en comú de les expectatives que les persones participants tenen en relació a la realització del curs.

També, aquest bloc temàtic pretén fomentar el reconeixement mutu, per això s'hi inclouen activitats centrades en les característiques personals i culturals de les participants.

Organitzar-se

D'acord amb el marc teòric elaborat, considerem imprescindible partir dels problemes reals i quotidians de les persones participants; per això, en aquest segon bloc es proposen dinàmiques que busquin conèixer els seus interessos, les seves necessitats i les seves motivacions.

D'altra banda, també es recullen dinàmiques centrades en experiències participatives que s'han portat a terme en altres contextos. Considerem que el coneixement d'altres experiències pot contribuir positivament en la motivació del grup i, per tant, en el seu interès per organitzar-se col·lectivament.

Analitzar la necessitat

En aquest bloc d'activitats es treballen estratègies i habilitats perquè les persones participants s'enfrontin críticament als problemes o les necessitats que decideixin treballar. Amb aquestes dinàmiques, s'incideix en el seu judici crític, en les seves actituds, en els seus valors, en els seus estereotips, en els seus prejudicis, etc.

Buscar recursos

Amb aquest bloc d'activitats, es busca que les persones participants indaguin en els recursos que existeixen per solucionar el problema que estan analitzant. Atès que estem en la societat de la informació, es fa ús de les tecnologies de la informació.

Realitzar alguna acció

Partint de l'anàlisi de la necessitat o les necessitats que les persones participants treballin, aquest bloc d'activitats persegueix la realització d'alguna acció conjunta al barri; és a dir, fomentar la participació activa i intercultural. Per això, en les dinàmiques es proposa recuperar els suggeriments per a l'acció proposats en algunes activitats o bé fer noves propostes.

⁵ Cada activitat s'estructura en els següents apartats: títol de l'activitat, objectius, metodologia, recursos, temporalització, avaluació, suggeriments per a l'acció.

El programa, a banda d'incloure una finalitat en si mateix, representa una oportunitat perquè les persones es coneguin, identifiquin les seves necessitats i s'organitzin per realitzar accions conjuntament. Per això, són d'una gran importància les orientacions pedagògiques a l'hora d'aplicar-lo:

- Es parteix de la participació de tota la ciutadania en l'espai públic: encara que el procés ja s'hagi iniciat, qualsevol persona que ho desitgi pot participar durant l'aplicació del programa.
- Es basen en la participació col·lectiva: l'aplicació de les activitats busca realitzar accions conjuntes al barri, la ciutat, etc.; en aquest cas, a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat.
- És un programa que parteix de la transformació social. I a partir d'aquesta transformació també es fomenta la transformació personal.
- S'inspira en els interessos de la ciutadania: mitjançant alguna de les activitats es detecten les necessitats, les aspiracions, etc., de les participants i, un cop s'han identificat, s'organitzen d'acord amb ells.

La *metodologia* es basa principalment en el diàleg igualitari. En els *recursos*, es poden utilitzar els que s'inclouen en cada activitat (documents textuais, vídeos, gravacions...), d'altra banda, s'han de potenciar al màxim els del barri, de la ciutat, de les persones participants i altres agents. Ara per ara, el problema amb els recursos sovint està més relacionat amb l'ús que amb la quantitat, per això la importància de donar-los a conèixer i d'establir xarxes entre ells.

A la *temporalització*, cada activitat estableix un temps mínim per a la seva posada en pràctica; no obstant això, la temporalització queda en tot moment supeditada a les característiques, les dinàmiques, el ritme d'aprenentatge, etc., del grup de participants.

En relació a l'*avaluació*, el procés és avaluat per totes les persones participants; progrés permanent (Elboj, Puigdemívol, Soler i Valls, 2002). Per això, incloem al programa una activitat que es realitza després de cada bloc temàtic i que té com a objectiu principal que les persones participants avaluïn el procés. Durant aquestes sessions és important que, a més dels canvis considerats necessaris, es destaquin les fites aconseguides.

D'altra banda, les TIC s'estan convertint en un nou element de dualització de la societat, l'anomenada "bretxa digital". Aquesta bretxa digital, referida a la distància existent en funció d'aspectes personals, geogràfics, econòmics, etc., entre les possibilitats d'accés a les noves tecnologies de la informació i la comunicació, provoca diferències, tant entre països com dins d'un mateix país. Les dones, les persones immigrants de diferents procedències, les que tenen un baix nivell d'estudis i les que viuen en zones rurals tenen més probabilitats de patir la desigualtat desfavorable de la bretxa digital.

Aquestes dades ens avisen de la importància d'incorporar les noves tecnologies en l'àmbit educatiu. Així, al nostre programa, les TIC s'utilitzen al màxim possible. Mitjançant el seu ús s'està fomentant la participació activa en la societat civil.

4. La Fundació Akwaba: un espai multicultural

La Fundació Akwaba és una organització no governamental per al desenvolupament que treballa en l'àmbit de la cooperació internacional, en la cooperació local dirigida als col·lectius de la ciutat amb problemàtica social i en programes de sensibilització en contra del racisme i la xenofòbia i a favor de la cooperació, la solidaritat i la justícia. Entre els serveis i els recursos de què disposa la Fundació destaquen:

- Formació d'homes i dones immigrants (alfabetització i prelaboral)
- Formació de dones immigrants (català i història de Catalunya)
- Distribució d'aliments i roba
- Àrab per a nens, nenes i persones joves
- Projecte Xarxa (inserció associativa de joves)
- Ludoteca Intercultural Apatam
- Sala informàtica Òmia
- Projectes de cooperació sanitària
- Altres projectes de cooperació

La Fundació Akwaba és una organització que busca promoure la participació de les persones a la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat i, de manera més concreta, al barri de Collblanc-la Torrassa. En aquesta línia –juntament amb la resta d'entitats que formen la comissió d'entitats—, l'any 1999 impulsa la creació del pla integral del barri. També des d'Akwaba es promouen mobilitzacions i s'organitzen diferents actes que conviden a la participació de la població. En són exemples: la consulta popular sobre el deute extern, la "crida" a la ciutadania per participar en diferents manifestacions i la realització anual de jornades.

En relació a la formació de dones, des de la fundació –i també des de les mateixes dones que hi assisteixen— s'acusa la falta de participació. Les dones manifesten interès a participar més, tant en la fundació com en el barri i la ciutat on viuen⁶: *"A mí sí que me gustaría, lo que ocurre es que no siempre va bien, los horarios son difíciles, pero yo tengo ganas de hacer más cosas. En mi país siempre andaba haciendo y haciendo"* (dona del Perú, entrevista). *"Sí yo ya llevo 7 años aquí y ya no quiero más clases de castellano, lo que quiero es hacer otras cosas, conocer a otra gente, el barrio"* (dona del Marroc, entrevista).

---

⁶ De manera prèvia a l'aplicació del programa, es realitza un diagnòstic en profunditat a dones provinents de diferents llocs usuaris de la Fundació Akwaba.

A partir de les necessitats sentides i expressades, s'inicia l'aplicació del programa per a una participació activa i intercultural en un grup dones de diferents orígens culturals.

Foto 1

FRAGMENT DEL TRIPTIC DE LA FUNDACIO AKWABA QUE DESCRIU LES SEVES TASQUES I OBJECTIUS

Una nova societat és necessària

Acollida i formació

Akwaba promou programes d'acollida i de formació per a la població que arriba a la ciutat de l'Hospitalet amb l'objectiu de facilitar la seva inserció social, laboral i associativa a la nostra societat.

La reivindicació dels mateixos drets i deures per a tothom i la recerca de nous espais de convivència que facilitin la creació d'una societat intercultural són els objectius d'aquest treball.

Jornades interculturals de l'Hospitalet

Akwaba organitza des de l'any 1998 actes de debat i de convivència al voltant del fet migratori a la ciutat.

Joves

L'inici d'un procés educatiu en el lleure dels joves del barri que provenen d'altres cultures o pateixen risc d'exclusió social per a la seva incorporació al teixit associatiu és l'objectiu del projecte **Xarxa** que gestiona Akwaba dins el marc d'actuacions de la Comissió d'Entitats i del Pla integral de Collblanc-la Torrassa.

Òmnia

Aquests joves i altres col·lectius amb dificultats per accedir a les noves tecnologies de la informació gaudeixen del projecte **Òmnia**: una aula informàtica oberta a tot el barri, on es desenvolupen cursos de formació, recerca de lloc de treball a través de la xarxa i activitats ludicoeducatives per a infants i joves.

Infants

La ludoteca intercultural **Apatam** és un espai educatiu de convivència per als infants del barri ambientat en racons de joc de diverses cultures. El seu equip pedagògic ha creat una col·lecció de jocs de taula d'arreu del món i diversos materials educatius per al treball de la interculturalitat a les escoles i en el lleure.

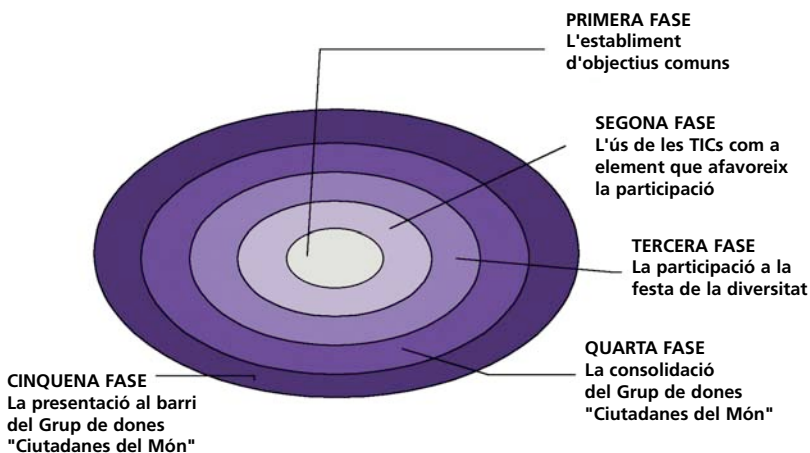
Foto: Fons CEL'H

5. La creació d'un espai de trobada de dones procedents de diferents llocs

L'aplicació del programa es realitza durant quatre mesos a la Fundació Akwaba. El grup de participants està format per 15 dones de diferents orígens culturals. L'experiència viscuda possibilita la creació d'un espai on les dones es poden conèixer alhora que participen activament en el barri on viuen. Identifiquem cinc dimensions o fases clau que han possibilitat que el procés de participació activa i intercultural s'iniciï i continuï amb la seva dinàmica pròpia.

Figura 2
EVOLUCIÓ DEL GRUP DE DONES

L'establiment d'objectius comuns a partir dels interessos de les participants

El dia 23 de març, el grup de dones inicia el curs centrat en el programa de formació per a una participació activa i intercultural. Des del principi s'organitzen entorn a les necessitats que decideixen abordar i treballar, que són: *els seus drets i responsabilitats com a ciutadanes de la ciutat de l'Hospitalet de Llobregat i el reconeixement cultural*. L'interès que tenen per trobar respostes i solucions genera opinions i motiva cada cop més la seva participació.

Foto 2

REIVINDICACIONS DEL GRUP DE DONES CIUDADANES DEL MON (DE LA FUNDACIO AKWABA) A LA FESTA DE LA DIVERSITAT, 2005

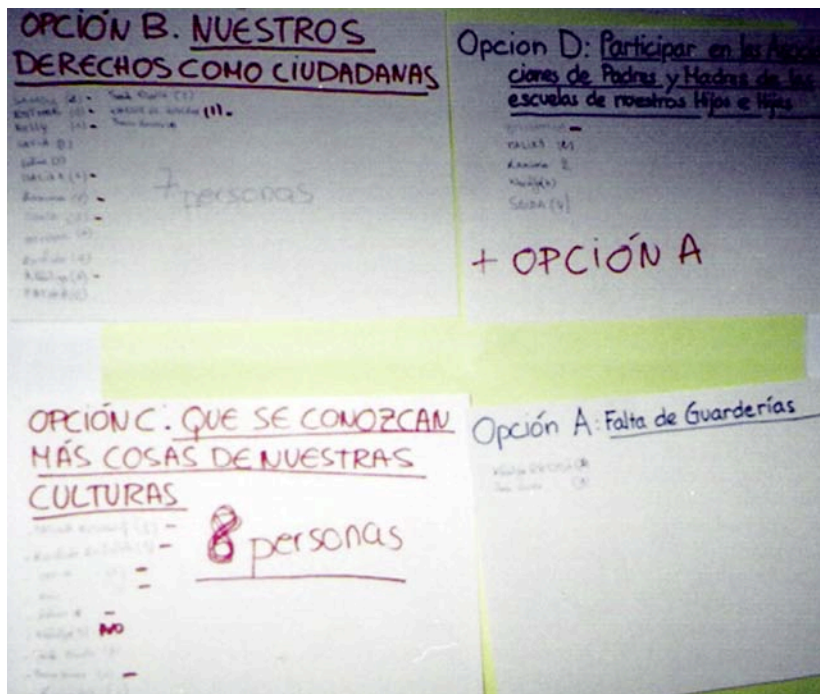

Foto: Autora

L'ús de les TIC com a element que facilita la participació

Aquesta segona etapa està marcada pel treball que les dones realitzen per Internet. Utilitzar aquest recurs és en tot moment un element molt important de motivació. Les dones assisteixen a la sala Omnia durant els dies planificats des del curs, i les que poden també ho fan fora de l'horari establert. Durant el desenvolupament d'aquestes sessions l'ambient és molt agradable, les dones aprenen molt ràpidament a utilitzar aquest recurs informàtic, fins i tot les que tenen menys nivell d'estudis. Cal destacar el cas d'una de les participants del Marroc que, malgrat que és analfabeta funcional, entén fàcilment els mecanismes d'Internet. Pensem que això pot ser a causa del fet que sempre ha treballat amb màquines, la seva experiència li permet aprendre amb facilitat processos mecànics i la motiva per avançar en aquest tipus d'aprenentatges.

També durant aquesta etapa es porten a terme accions conjuntes vinculades als aspectes culturals de les participants. Es fa una tertúlia sobre la celebració de la Setmana Santa, una festa per celebrar el naixement del “profeta” en la religió islàmica, l’assistència a les jornades sobre “dona i immigració” organitzades pel *Fòrum de dones* de l’Hospitalet de Llobregat.

La participació en la festa de la diversitat

Aquesta tercera fase està marcada per la participació de les dones en la festa de la diversitat. Durant tres mesos el grup organitza la seva participació. Es reuneix, fins i tot, fora de l’horari del curs, i treballa durant els últims caps de setmana previs a la celebració de la festa.

També és durant aquesta etapa que les dones decideixen anomenar-se *Ciudadanes del món*, i escriuen el següent manifest, que presenten durant la festa:

Ciudadanes del Món

Estimades amigues i amics, veïns i veïnes, ciudadanes i ciudadans:

Som un grup de dones internacionals de la Fundació Akwaba que ens reunim dos cops a la setmana per compartir les nostres CULTURES i els nostres DRETS i DEURES com a ciudadanes d’aquesta ciutat.

La diversitat cultural i personal és una característica del nostre grup de treball. Compartim diferències com l’idioma, la religió i les tradicions. Aquesta diversitat ens enriqueix i ens ajuda a unir-nos en un objectiu comú: LA PARTICIPACIÓ.

Tanmateix, a moltes de nosaltres no se’ns permet gaudir legalment d’aquest dret; per això, des d’aquesta festa de la diversitat, REIVINDIQUEM que la participació, juntament amb la resta de drets de ciutadania, arribi a tot el món.

També volem demanar a totes les persones NO SER REBUTJADES per provenir d’altres llocs i que la DIVERSITAT no es converteixi en quelcom anecdòtic que se celebra i es valora, únicament, en dies com avui.

Per acabar, els volem AGRAIR que hagin llegit aquest text i els volem convidar a conèixer-nos.

Grup de dones Ciudadanes del Món

La consolidació del grup de dones *Ciudadanes del món*

Després de la participació en la festa de la diversitat, es continua amb l'aplicació de les últimes activitats proposades des del programa. La Fundació Akwaba organitza unes Jornades sobre immigració i participació i ofereix a les dones un espai de temps per explicar l'experiència desenvolupada. Amb aquest nou objectiu, la seva participació en les jornades, el grup de dones es retroba després de l'estiu, prepara la seva participació i la realitza amb èxit durant la celebració de les jornades.

Foto 3

PLAFO A L'ENTRADA DEL PARC DE LA TORRASA ON ES CELEBRA LA X FESTA DE LA DIVERSITAT, 2004

Foto: Argonauta (CEL'H), 2004

Foto 4

ASPECTE DE L'ESTAND DE CIUTADANES DEL MÓN. FESTA DE LA DIVERSITAT, 2005

Foto: Autora

Foto 5

MOSTRA DE MATERIALS PRODUTS PEL GRUP DE DONES CIUTADANES DEL MON, 2005

Foto: Autora

Foto 6

INTERCANVI ENTRE DONES A LA FESTA DE LA DIVERSITAT DE L'HOSPITALET, 2005

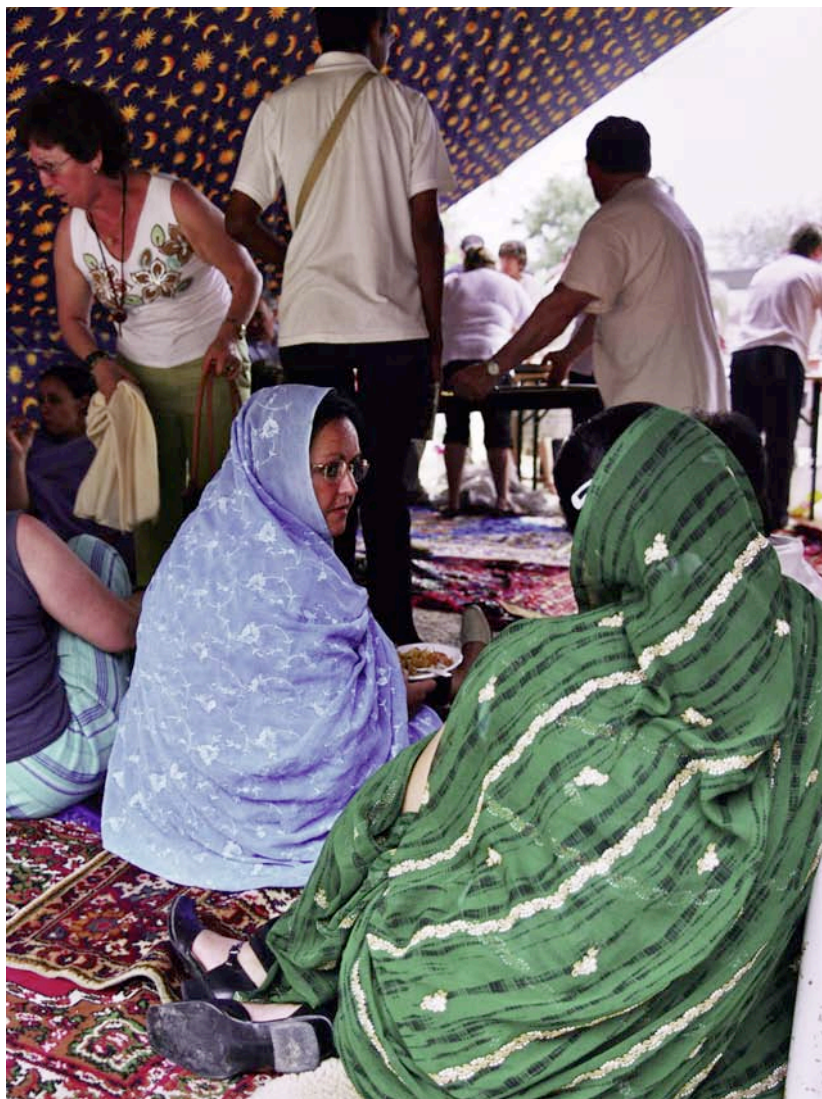

Foto: David Prieto, 2005

Bibliografia

Anuari estadístic de la ciutat 2006. Demografia i població. L'Hospitalet, Ajuntament, 2007 [en línia; consulta 13-4-2007]

BALIBAR, Étienne. *Droit de cité.* Marseille, éditions de l'Aube, 1998

BARTOLOMÉ, M. "Educar para una ciudadanía intercultural". En: *Identidad y ciudadanía: un reto a la educación intercultural.* M. BARTOLOMÉ (Ed.) Madrid, Narcea, 2002, p. 131-161

BARTOLOMÉ, M. "Educación intercultural y ciudadanía". En: *La educación del profesorado...* J. JORDÁN, X. BESALÚ, M. BARTOLOMÉ [et al.]. Madrid, Min. Educación, 2004, p. 93-112

BARTOLOMÉ, M., F. CABRERA. "Sociedad multicultural y ciudadanía: hacia una sociedad ...". En: *Revista de educación*, núm. extr. (2003), p. 33-57

BARTOLOMÉ, M., P. FOLGUEIRAS, M. SABARIEGO. *Montem en nostre poble!* Barcelona, Caritas, 2004

BARTOLOMÉ, M., M. A. MARÍN. "Las identidades cívicas y culturales: ejes clave..." En: S. SACAIVINO. *Identidad(es) y ciudadanía intercultural, desafíos para la educación.* Consejo de Europa, Rio de Janeiro, 2005

BENITO, M. *Active Civic Participation of Immigrants in Sweden.* En: <http://www.uni-oldenburg.de/politis-europe> 2005 [consulta: 12 .6.2005]

BROHMAN, J. *Popular development; rethinking the theory and practice of development.* Cambridge, Mass ; Blackwell, 1996

CABRERA, F. "Hacia una nueva concepción de la ciudadanía en una sociedad multicultural". En: *Identidad y ciudadanía...* [opus cit.]

Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación. C. ELBOJ, I. PUIGDELLÍVOL [et al.]. Barcelona, Graó, 2002

DE LUCAS, J. "Pactos de Estado, contrato social y pacto ciudadano". En: *El pacto ciudadano....* N. FERNÁNDEZ, M. CALVO (Ed.), Zaragoza, Mira, 2001

Empoderamiento - Banco Mundial: Poverty Net. Banco Mundial. En: www.worldbank.org/poverty/spanish/empowerment. 2002 [consulta: 3.3.2003]

Empowerment evaluation. Principles in practice. D. FETTERMAN, A. WANDERSMAN (Ed.). Thousand Oaks, Sage, 1996

- ESPÍN, J.V. "Ciudadanía paritaria". En: *Diversidad étnica y cultural en las aulas*. E. SORIANO (Ed.). Madrid, La Muralla, 2003, p. 47-91
- FLECHA, R. *Compartiendo palabras. El aprendizaje de las personas adultas a través del diálogo*. Barcelona, Paidós, 1997
- FOLGUEIRAS, P. "De la tolerancia al reconocimiento mutuo: programa de formación..." En: *Encounters/Encuentros/Rencontres...*, 50 (2003), p. 29-51
- FOLGUEIRAS, P. "La participación, un valor básico de ciudadanía: programa de formación...". En: *Investigación y Sociedad*. L. BUENDÍA, T. POZO, A. SÁNCHEZ [et al.] (Coord.), Granada, GEU, 2004, p. 412-422
- FOLGUEIRAS, P. "La evaluación participativa de un programa de formación para una participación activa e intercultural". En: *Revista d'Investigació Educativa* [en curs d'edició]
- FOLGUEIRAS, P., M. P. SANDÍN. "La introducció de la dimensió europea al currículum de l'ESO...". En: *Temps d'educació*, núm. 27 (2003), p. 141-155
- FREIRE, P. *Pedagogía del oprimido*. Ciudad de México, Siglo XXI, 1970
- HABERMAS, J. *La inclusión del otro. Estudios de teoría...* Barcelona, Paidós, 2002
- Identidad(es) y ciudadanía intercultural, desafíos para la educación* [opus cit.]
- MARCHIONI, M. *Comunidad, participación y desarrollo. Teoría y metodología...* Madrid, Editorial Popular, 1999
- MARTINIELLO, M. *Political participation, mobilisation and representation of immigrants...*, 2005. En: <http://dspace.mah.se/bitstream/2043/1495.pdf> [consultat 19.6.2005]
- O'SULLIVAN, R. *Practicing evaluation*. London, Sage, 2004
- PAGÉ, M. "Pluralistic Citizenship: A references for citizenship education". En: *Canadian Ethnic Studies*, 29th (2) 1997, p. 23-31
- PATEMAN, C. *Participation and Democracy Theory*. Cambridge, C. University Press, 1970
- PATEMAN, C. "Críticas feministas a la dicotomía público/privado". En: *Perspectivas feministas en teoría política*. Barcelona, Paidós, 1983
- PATEMAN, C. *The Sexual Contract*. Cambridge, Polity Press, 1988
- PHILIPS, A. "La política de la presencia...". En: *Ciudadanía: justicia social, identidad y participación*. S. GARCÍA, S. LUKES (Ed.). Madrid, Siglo XXI, 1999

SÁNCHEZ GARCÍA, A.B. "Los usos del espacio urbano y el proceso de integración de la mujer inmigrante". En: *Revista electrónica de migraciones...* nº 94 (2001) p.101. <http://www.ub.es/geocrit/sn-94-101.htm>. [consultat: 9.3.2003]

El sentimiento de pertenencia desde una pedagogía de la inclusión. M. BARTOLOMÉ, P. FOLGUEIRAS [et al.]. Madrid, Min. Educación, 2003

SIIM, B. *Gender and Citizenship*. Cambridge, C. University Press, 2000

TORRES, F. "Igualdad, derecho al voto de los inmigrantes...". En: *Mugak*, nº 22. www.pensamientocritico.org/frator0603.htm [consultat: 9.6.2004]

URGENSON, C.-KEMBER, M. *Women and social Policy*. London, Macmillan, 1997

ZAPATA-BARRERO, R. "La época de la inmigración y su tratamiento politológico: una nota...". En: *Revista Española de Ciencia Política*, nº 3 (2000), p. 167-180

ZAPATA BARRERO, R. "La ciudadanía en contextos de multiculturalidad: proceso de cambios...". En: *Anales de la Cátedra Francisco Suárez*, nº 37 (2003), p. 173-199